

ne propria ante susceptionem Venerabilis Veronicae, et aliarum Iesu Christi Reliquarum. Priusquam ostensionum solemnia fierent, aut etiam postea, moris erat interdum habendi ad populum sermones sive ad excitandam devotionem, sive ad laudes eorum, quorum essent Reliquiae, declarandas. Auctor Historiae Translationis Corporis Sanctae Berthae apud Mabillonum Saec. VII. Ostensem dicit *Virginis caput, completo ad populum sermonem*, quem peroravit Episcopus. Plausus quandoque, ecclesiastici cantus, ac signa laetitiae ostensiones comitabantur. Caput S. Berrhae monstratum ait Scriptor apud Mabillonum Saec. VII. *Benedictin.* *Cum hymnis et laudibus.* Hoc etiam evenisse in ostensione Reliquarum Monasterii Parisiensis S. Dionysii, testis est Rigordius *De gestis Philippi Augusti.* Inter cantus proferebatur venerabile Linteum Vesontinum praeteritis saeculis. Quales hi fuerint, descripsit ex antiquo Codice cum ipso ritu illius Ecclesiae Joannes Chiffletius de *Linteis sepulchralibus* cap. XXI. pag. 54. et 55. Inter postremos ostensionum ritus memorabilis videtur caeremonia benedicendi populum cum ipsis sacris pignoribus. Accepto pede S. Aldegundis, populoque exhibito, Praesul cum eodem omnibus benedixit, quod melius verba ipsa Historiae Translationis anni MCLXI. indicabunt: *Omnibus uti legitur* apud Bollandum ad diem 30. Januarii, *ostendit, et facta benedictione, omnibus se humiliter inclinantibus in loco a quo subtulerat reposuit.* Philippus Augustus Galliarum Rex, receptis a Balduino Imperatore insignibus Reliquiis, easdem dono concessit Henrico Abbatи Coenobii S. Dionysii, antequam vero in Sacrum inferret, vertit se ad multitudinem, ac solemnitati finem fecit data Benedictione cum Reliquiis, ut loquitur Rigordius gestorum Augusti Scriptor, *cum hymnis et laudibus, pulsantibus campanis universis.*

CAPUT VIII.

De veris Reliquiis a falsis secernendis.

I. Non raro adstitit vel miraculis Deus, ne hac in re illudarentur Christiani, et Ecclesia etiam ipsa non levem adhibuit operam, ut fraudes omnes, dolosque malos arceret. Atque, ut a primo exordiar, an non miraculis adstitit Deus Christianis illis, uti habetur apud Ruinartum n. XI. qui Corpora Sanctorum Tarachi, et sociorum Martyrum a gladiotorum corporibus secernere, et ab infidelium manibus eripere optarunt, ut ea honorificae traderent sepulturae? Alia, si vis, huius generis miracula, facile ea subministrabunt veterum Martyrum Acta. An leve miraculum est, quod in mediis flammis corpora minime comburerentur? Id tamen interdum evenisse discimus ex Actis S. Polycarpi, rursus ex Actis S. Pionii, et etiam ex Actis S. Theodoti. Insuper peculiari quidam, et suavissimus, vereque caelestis odor ex Reliquiis emanans, merito fideles adduxit, ut veras a falsis secernere possent. De suavissimo odore ex capite S. Joannis Baptiste emanante loquitur Theophanes in *Chronographia* pag. 392. edit. Paris. Acta S. Polycarpi apud Ruinartum n. 13. manifesto testantur suavissimum ex Sanctissimi buius Martyris corpore manasse odorem, veluti thuris, aut myrrae, aut pretiosi alicuius unguenti. Ex S. Eligii Noviomensis Episcopi vita cap. 1. Libri 1. pag. 731. discimus forata tumba (S. Quintini), tantam odoris fragantiam cum immenso lumine ex eo manasse, ut etiam ipse S. Eligius fulgore luminis odoreque inenarrabili percussus, vix subsistere posset. Admirabilem manasse odorem ex Reliquiis Sanctorum quadraginta Martyrum, testatur Sozomenus, capite 2. Libri 9. De odore suavissimo ex monumento Divi Stephani emanante, quum primum illius sacrum Corpus detectum est, haec intelligimus ex Epistola Luciani de *Revelatione S. Stephani Martyris* n. 8. in appendice tom. VII. operum Divi Augu-

stini: Qui (Episcopi) cum aperuissent Domini Stephanii thecam, statim terraemotus factus est, et tanta suavitas, et fragrantia odoris inde egressa est, quantum nullus hominum se meminit vel audivisse, vel sensisse; ita ut putaremus nos in amoenitate paradisi esse positos. Nec omittendum id puto, quod ex Epitome Chronicorum Cassinensium dicimus, restitutis scilicet Ecclesiae Cassinensi S. Benedicti, eiusque sororis Scholasticae Reliquis, statim terraemotum factum esse; odoris vero suavitatem, et luminis immensi tantam claritatem extitisse, ut humana infirmitas... odoris suavitatem eloqui minime posset. An non id ipsum discimus ex S. Hieronymo in vita S. Hilarionis n. 46? Ubi nos certos facit, S. Hilarionis cadaver tantis fragrasse odoribus, ut delibutum unguentis putares. De Eufemiae vero sacro corpore narrat haec Evagrius *Histor. Eccles.* cap. 3. Lib. 2. Jam vero aliud miraculum commemorabo, quod nec tempore, nec ulla ex causa interrupitur, nec discrimen facit inter fideles, atque infideles: sed omnibus ex aequo prostat. Ubi quis ad eum locum accesserit, in quo est arca illa pretiosa, quae sacras Reliquias continet, eiusmodi odoris suavitatem sentit, quae omnes consuetos odores superat. His ea adde, quae de suavissimo odore ex aperto sepulchro S. Raymundi, Signius, cap. 12. de *Reliquiis*; et ex reperto S. Bibianaee corpore, effluente narrat Boltetus.

II. Lumina, et faces apparentes, splendorque inusitatus Sanctorum reliquias interdum indicarunt. Insuper Revelationes sunt certa argumenta veritatis authenticae Reliquiarum. Hoc pacto aperuit Deus quamplurimas Sanctorum exuvias. Ex admonitione divina cognovit Divus Ambrosius Lib. 10. *Epistola 85.* Corpora Sanctorum Gervasii, et Protasii. Numquid non eadem ratione Deus Sanctae cuidam mulieri Reliquias S. Cypriani detexit, ut didicimus a S. Gregorio Nazianzeno *Oratione in S. Cyprianum, Revelatione*, inquit, *in apertum protulit.* Monitu etiam S. Joannis Baptiste, qui apparuit, sigillus quidam eiusdem Sancti Baptiste caput obtinuit, et ad Emissenam Urbem detulit, ut constat ex Marcellino Co-

mite in *Chronico ad annum 453. tom. 14. Biblioth. Patrum* pag. 716. Sane ad dignoscendos veros Martyres summam adhibuit curam Ecclesia: cuius quidem rei plurima in antiquis Scriptoribus argumenta extant: sed ne in re notissima aequo sim longior, paucos afferam ex Anastasio Bibliothecario in *Vitis Pontificum Sectione quarta* pag. 41. tom. 2. edit. *Romanæ*; haec reperio in vita S. Clementis Romani Pontificis: *Hic fecit septem regiones dividi Notariis fidelibus Ecclesiae, qui gesta Martyrum sollicite, unusquisque per regionem suam, diligenter perquirerent.* In Anteri autem vita haec extant sectione *vigesima* pag. 186. tom. 2. *Hic gesta Martyrum diligenter a notariis exquisivit, et in Ecclesia recondidit.* Horum itaque opera agnoscebant Ecclesiarum Praesides, quinam Martyrum titulo, atque honoribus decorandi essent: quod sane sine diligentí inquisitione, atque examine non fiebat. Sicut autem ii, quos probabat Ecclesia, verorum *Martyrum titulo*, etiam dum viverent, et post mortem appositis Martyrii ad eorum tumulos argumentis, Martyrum honoribus officiebantur: ita eos, quos non probabat, veluti Martyres coli minime sinebat. Vide *Bencinum de verorum Confessorum, et Martyrum titulo, in annotationibus ad Anastasium Bibliothecarium sectione XVIII.* idest ad vitam S. Urbani Primi tom. II. pag. 177. An non S. Martinum cultum submovit latronis illius, quem rude vulgus inconsulta Ecclesia colebat? An non Gregorius Linoiensis sanctissimus Episcopus, ut refert Gregorius Turonensis de *Gloria Martyrum* cap. 52. nunquam adduci potuit, ut corpori S. Benigni cultum adhiberi permitteret, nisi quem certo illi innotuit eiusdem Benigni sanctitas?

III. Praeterea ne Sanctorum Reliquiae cum aliis hominis minime sancti, aut certe non approbati Reliquiis confunderentur, argumenta aliqua Ecclesia adhibuit, quibus eae dignoscerentur. Nomen, Epitaphium, titulos, et si qua sunt huius generis alia, Sanctorum tumulis apposuit. Sane Prudentius titulorum Martyrum sepulchris appositorum meminit, dum *Hymnum decimum Libri*

Περὶ στεφανῶν in quo passionem S. Hyppoliti describit, sic exorditur :

Innumeris cineres Sanctorum Romula in Urbe

Vidimus, o Christi, Valeriane, sacer.

Incisos tumulis titulos, et singula quaevis

Nomina, difficile est, ut replicare queam.

Tantos iustorum populus furor impius hausit,

Quum coleret patrios Troia Roma Deos.

Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur,

Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.

Superesse etiam nunc in Romanis coemeteriis partem aliquam horum Epitaphiorum, ex viris Clarissimis, Aringhio, Boldetti, et Bottari discimus, quorum cura, studioque typis edita sunt multa ex iisdem Epitaphiis. Alia quoque apposuere Christiani veteres Martyrum tumulis argumenta, quibus eorum corpora a communium, ut ita appellem, Christianorum cadaveribus dignoscerentur. Constat ex viris praestantissimis Boldetti, Osservazioni sopra i Cemeterii de Santi Martiri, ed antichi Cristiani; et Blanchinio, ad sectionem 28. Anastasii tom. 11. pag. 244; consueuisse interdum fideles vela, lineaisque vestes Martyrum sanguine imbutas, dum pro Jesu Christi nomine hi paterentur, veluti certos Martyrii indices, eorumdem Martyrum sepulchris apponere: insuper instrumenta Martyrii, veluti scorpiones, unguis, aliaque id genus, ut his quoque argumentis a reliquis cadaveribus Martyrum corpora secernerentur. De bisce signis scribit Cassalius de veteribus sacrorum Christianorum ritibus pag. 267. Sicuti etiam cum Corporibus Martyrum recondebat instrumenta eorum martyrii. Addendum Aringhius Romae Subterraneae Lib. 1. cap. 1. Mos erat Christianis, ut in monumentis Martyrum ipsa quoque interdum martyriorum instrumenta reconderebantur. Concordant etiam ea, quae apud Auctores Ecclesiasticos passim leguntur. Sanctus enim Ambrosius in exhortatione ad Virgines, ait, se sumpsisse e sepulchro S. Agricolae crucem et clavos, quibus ille Crucis fuerat affixus. Cardinalis Baronius in Annalibus ad ann. 102. testatur, corpus S. Clementis repertum

fuisse una cum anchora, qua ad collum alligata demersus fuit in mare. Ampullas et phialas quoque sanguine a Martyribus fuso plenas ad eorum tumulos fuisse positas, ut dignoscerentur ab aliis, et virorum fide dignissimum testimonium, et crebra experientia testatum facit. De illis loquitur Aringhius Romae subterraneae Lib. 4. cap. 43. In caementerialibus plerisque tumulis vitrea quoque ac fictilia vasa conspicuntur, quae sacrum Martyrum cruentum in eiusdem sepulchri loco reconditum, calec obsignata, continebant. De antiquo autem Christianorum studio pretiosum Martyrum cruentum colligendi, et in sepulchris conservandi plura legi possunt apud allegatum Auctorem Lib. 2. cap. 22. Item, haec vascula sanguine tincta esse signum indubitatum Martyrii, admittitur a Mabillonio. Concordat Marcus Antonius de Mozzis Canonicus Florentinus in Historia SS. Cresci et Sociorum pag. 79. et subscrimit Muratorius tom. 5. Antiquit. Italicar. medii aevi pag. 46. Certissimum censetur Martyrii indicium vas sanguinem continens, aut sanguineo colore infectum in Romanis aliisque Christianorum coemeteriis antiquissimis, eorum tumulis innexum aut appositum. Post haec, ut cetera prosequamur signa, aliud consistit in Palmis. Incisae enim dicuntur ad denotandum Martyrium. Hinc scribit Cardinalis Baronius in notis ad Martyrologium Romanum ad 1. Januarii: Certe his insignibus nobilitatos Sanctos Martyres vidit Sanctus Joannes in Apocalypsi; ut non mireris, si in Martyrologio saepius leges Sanctos Martyres palmarum accepisse martyrii: est enim ea dicendi phrasis ex Divinis Scripturis comparata, atque antiquitus usurpata. In Actis SS. Montani, et Sociorum apud Ruinart pag. 201. num. 4. In coronis nostris ideo praemium est, quia certamen ante praecessit; nec datur palma, nisi congreessione perfecta. Et in Actis SS. Saturnini, Dativi, et Sociorum apud citatum Ruinart, instituto sermone de S. Virgine et Martyre Victoria pag. 345. num. 16. Haec ergo ad Martyrium properans florem, pudicitiae palmarum triumphali dextera praeferebat.

IV. Nec solum cordi fuit Ecclesiae studere, ut veras

Reliquias agnosceret; verum etiam diligenter cavit, ne certis Reliquiis falsae aliquae supponerentur, et proponerentur ad adorandum. Diligentissime scilicet sigillatas custodiri voluit, sanctissimeque servari sacratissimum hoc depositum. Hunc morem indicare videtur Lucianus ille, cui revelatae fuerant Sanctorum Stephani, aliorumque Reliquiae, dum haec ait in *Epistola ad omnem Ecclesiam* capite octavo: *Et osculantes sacras Reliquias, iterum clauerunt.* Ubi ossa B. Maximiani Ravennae Episcopi in Syndone posita sunt; *eadem Syndone ligata, sigillum ex latere suo Pontifex annulo signavit,* inquit Agnellus capite septimo vitae eiusdem S. Maximiani. S. Zenonis ossa firmiter circumsepta, annuloque ab Episcopo sigillata discimus ex Historia Translationis eiusdem Sancti. Custodienda porro tradebantur aut Episcopis, aut certe vitae sanctitate probatissimis.

DE SACRIS IMAGINIBUS.

CAPUT I.

De veneratione cultuque Sacris Imaginibus a Christianis adhibito.

I. Qui Imaginibus primi (1) omnium denuntiavere bellum, suere veteres illi haeretici; quos nemo potius inter Christianos, quam inter gentiles numerandos non existimet, Marcionitae, Manichaei, ac Phantasiastae. Gravissimum sacrae Imagines subiere discrimen, quum Leo Isaureus (Conon antea dictus) imperium est assecutus. Gregorius Papa eius nominis secundus, cum Leonem ab hac insania delerrere non potuisset, de Concilii Romani sententia, tam illum, qua eadem haeresi contactos subiecit anathemati. Constantinus Copronymus, qui paternam aemulatus impietatem, et illius furorem supergressus, multa in cultores Imaginum viros sanctos immania, et nefaria decrevit. Copronymo successit Leo

eius filius, paterni in Imagines odii ac furoris haeres. Post Leonem imperavit Constantinus cum Irene matre sua: his imperium administrantibus, cum Tarasius Constantinopolitanus Patriarcha esset electus, non prius ad hanc capessendam dignitatem adduci passus est, quam de Cultu Sacrarum Imaginum restituendo facultatem nan- cisceretur, et tempore sui Patriarchatus habita est Syndodus Oecumenica ab Hadriano Romano Pontifice, in qua constitutum fuit Imagines sacras cultu et adoratione dignas esse et damnati fuerunt qui eas respuere, aut frangere, ac demoliri audebant, quos *Iconomachos*, et *Iconoclastas* nuncuparunt. Joannes Wiclef etiam, obiter tamen attigit Imaginum reprehensionem, sed discipuli eius acrius postea Imagines oppugnaverunt. Vide Thomam Waldensem, tom. 3. tit. 19.

II. Ex omnibus antiquitatis exemplis expressissimum illud est, et ante cetera memorandum, quod Eusebius Lib. 7. c. 18. (ut alibi diximus), narrat de muliere, sanguinis profluvio laborante, et ab Christo Domino sanata, ad eius beneficij propagandam memoriam, aereum statuam erexit in honorem Salvatoris; quae Caesareae Philippi quam Paneadem vocabant, adhuc Historici illius aetate visebatur. Cui et miraculum accessit herbae cuiusdam novae inusitatae formae: quae ad pedes statuae pullulans, morborum genera omnia curabat. Quo ex miraculo liquet, non damnandas, neque divina lege interdictas Imagines, aut in idolorum censum, numerumque relegandas; ut impie iactant Iconomachi. Non enim miraculis sancire res nefarias, et illicitas divina solet bonitas. Atque hoc verissimum esse persuadet illud, quod eamdem ex Eusebio narrans historiam addit Sozomenus Lib. 5. cap. 21.; *Cum illam Christi statuam gentiles ignominiose tractam confregissent, Christianos eius frustra collegisse, et in Ecclesia reposuisse: ubi hodieque (ait Sozomenus) asservantur.* Ex quo intelligimus, Christianos per illud tempus adeo ab Imaginibus non abhorruisse, ut earum fragmenta ab ethnicis dispersa in honore haberent ac pretio. Theodorus Studites sanctitate, et do-

(1) Trombelli, *De Cultu Sanctorum*. Dissertatio VII. cap. II. et seqq.